

Vergaderjaar 2023–2024

26 695

Voortijdig school verlaten

Nr. 143

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 26 oktober 2023

Om volwaardig mee te doen in de maatschappij en duurzaam aan het werk te komen, is het belangrijk dat jongeren een startkwalificatie halen¹. Dit geeft de beste kansen op een mooie toekomst. Voor het individu, door uitdagend werk, meer bestaanszekerheid en betere carrièremogelijkheden. Voor werkgevers, die op zoek zijn naar goed opgeleid personeel. En voor de samenleving als geheel, want mensen met een startkwalificatie zijn zelfredzamer en doen minder vaak een beroep op sociale voorzieningen. Samen met landelijke en regionale partners werken wij al jaren aan een aanpak gericht op maximale ontwikkelkansen voor jongeren. Aandacht voor jongeren die geen startkwalificatie kunnen halen is hierin ook een belangrijk onderdeel.

Van alle Europese jongeren volgen de Nederlandse het vaakst onderwijs of zijn aan het werk². Het aandeel jongeren zonder werk of opleiding is van alle OECD-landen in Nederland het laagst³. Ook ligt het aantal voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) ver onder het Europese gemiddelde en streefdoel⁴. Dit zijn mooie resultaten van langjarig beleid. Desondanks moeten we ons tot het uiterste blijven inspannen om het aantal vsv'ers omlaag te krijgen. Ik heb eerder mijn grote zorgen geuit over de sterke stijging naar meer dan 30.000 nieuwe vsv'ers in studiejaar 2021–2022. Daarom heb ik samen met een groot aantal landelijke partners zoals de MBO Raad, Ingrado en de VNG een scherpe doelstelling geformuleerd in

¹ Een diploma mbo-2, -3 of -4, havo of vwo

² het percentage 15–29 jarigen dat geen werk had en geen onderwijs volgde in Nederland is met 4,2% het laagst van de hele Europese Unie, waar dat percentage gemiddeld 11,7% was. Bron: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230526-3>

³ OECD (2023), <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>

⁴ Het gemiddelde vsv-percentage in de EU is 9,4%, in Nederland 5,4%. Het Europese streefdoel voor 2030 is 9%:
<https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/en/country-reports/netherlands.html#1-key-indicators>

de Werkagenda MBO om toe te werken naar minder dan 18.000 nieuwe vsv'ers in 2026 en hiermee de kanselijkheid te bevorderen. De hoofdlijnen van de aanpak om dit doel te bereiken heb ik eerder met uw Kamer gedeeld in mijn brief van 3 april 2023⁵. De kern is dat er aandacht is voor jongeren. De grote verscheidenheid tussen jongeren en in de oorzaken van hun uitval⁶ zorgt dat een pakket aan acties nodig is om uitval te voorkomen, gericht op de volgende hoofdlijnen:

1. vroegtijdig signaleren en voorkomen van problemen die kunnen leiden tot uitval;
2. extra begeleiding voor jongeren met een hoge kans op uitval;
3. betere oriëntatie en soepeler doorstroom;
4. aantrekkelijker onderwijs voor jongeren die willen werken;
5. betere begeleiding naar werk voor jongeren met en zonder diploma.

Aanvullende acties nodig, voortbouwend op een stevig fundament

De huidige vsv-aanpak met de aangekondigde investeringen in de Werkagenda MBO vormen een goede basis voor een daling van het aantal vsv'ers. Zo wordt de loopbaanoriëntatie en -begeleiding (hierna: LOB) verbeterd (€ 33 mln.), krijgen studenten op mbo-2 extra aandacht, begeleiding en kleinere klassen (oplopend tot € 150 mln.) en werken we aan een zo passend mogelijk mbo-onderwijs. Aanvullend kom ik tot de volgende acties:

- Studenten krijgen nog laagdrempeliger en toegankelijker ondersteuning. Samen met partners verbeter ik de informatievoorziening over het ondersteuningsaanbod aan studenten in het mbo. Ook werk ik toe naar een aangescherpte aanwezigheidsaanpak 18-plus. Tevens wil ik dat hulp van externe hulpverleners laagdrempelig beschikbaar komt op het mbo. Hier kunnen middelen uit de regionale programma's op ingezet worden⁷.
- Leerlingen uit het voortgezet speciaal onderwijs (vso) krijgen de ondersteuning die zij nodig hebben in de overstap naar het mbo. Ik wil dat afspraken over de begeleiding een verplicht onderdeel worden in de nieuwe regionale programma's. Ook onderzoek ik het succes van lopende initiatieven.
- Jongeren gaan zo min mogelijk ongediplomeerd werken, waarmee ik in ga op een toezegging aan uw Kamer⁸. Hiervoor geef ik een krachtig vervolg aan de intentieverklaring die landelijke partijen⁹ in 2020 ondertekenden tegen «groenpluk». Ik wil landelijke afspraken met tenminste 6 sectoren of organisaties om jonge werkenden alsnog op te leiden. De afspraken krijgen een praktische vertaling in de regio's.
- Ik wil regio's ondersteunen bij het maken van hun nieuwe regionale programma's en met het gebruiken van bewezen effectieve interventies¹⁰. Ik zet hiervoor meerjarig onderzoek uit.

Met dit actieplan bouw ik voort op de bestaande vsv-aanpak, die al op een stevig fundament staat. Ik gooi het roer dus niet helemaal om, maar houd

⁵ Kamerstuk 26 695, nr. 142

⁶ Een uitgebreide beschrijving van de oorzaken van voortijdig schoolverlaten is opgenomen in de hoofdlijnen van het aanvalsplan, zie: Kamerstuk 26 695, nr. 142

⁷ Het is de bedoeling dat deze regeling tegelijk met het Wetsvoorstel van school naar duurzaam werk ingaan en de huidige regionale programma's opvolgen. Onderdeel van het wetsvoorstel zal zijn dat bij regeling eisen aan de regionale programma's kunnen worden gesteld. Deze regeling moet nog worden uitgewerkt.

⁸ Toezegging Kamerdebat mbo 13 september 2023, nr TZ202309-049 (Kamerstuk 31 524, nr. 576)

⁹ MKB-Nederland, VNO-NCW, de MBO Raad, Ingrado, JOB, SBB en het Ministerie van OCW

¹⁰ Zie bijvoorbeeld LPBL (2023) Meta-analyse investeren in kwetsbare jongeren, inzicht en lessen uit analyse van tien succesvolle aanpakken en Rijksuniversiteit Groningen (2018) Voortgangsonderzoek naar de aanpak vsv en jongeren in een kwetsbare positie (bijlage bij Kamerstuk 26 695, nr. 124)

de aandacht vast en pak waar nodig en mogelijk door. Dit plan zet een grote stap naar minder schooluitval, maar de ervaring leert dat niet alle uitval voorkomen kan worden. Minder dan 18.000 vsv'ers in 2026 is zeer ambitieus. Het ombuigen van de stijging van het aantal jongeren met mentale problemen is essentieel om het doel te bereiken. Verder is een krappe arbeidsmarkt van invloed door de aanzuigende werking op jongeren om aan het werk te gaan.

Wat typeert de aanpak?

Jongeren willen vrijwel altijd dóór, ook als het even tegenzit op school, op het werk of in hun vrije tijd. De persoonlijke motivatie van jongeren is de beste basis in de aanpak van vsv. Stoppen met school is voor sommige jongeren een bewuste keuze, bijvoorbeeld omdat de opleiding toch niet bij ze past, ze liever willen werken of te maken hebben met persoonlijke problemen¹¹. Veel vsv'ers keren alsnog terug naar school¹², waarbij zij hulp krijgen van Doorstroompunten (voorheen RMC). Toch zullen er altijd jongeren blijven die het -ondanks de inzet daarop- niet lukt om een startkwalificatie te halen. Daarom zijn de inspanningen in dit actieplan ook gericht op goede begeleiding naar werk en het vergroten van duurzame zelfredzaamheid, waardoor wij het perspectief bieden dat jongeren verdienen.

1. Vroegtijdig signaleren en voorkomen van problemen die kunnen leiden tot uitval

«Ik had meer ondersteuning gewild toen mijn ouders gingen scheiden. Een les over mentaal welzijn kan helpen, waarna school kan doorverwijzen naar de juiste hulp¹³.»

Jongeren hebben in toenemende mate te maken met persoonlijke problematiek¹⁴, zoals psychische problemen, schulden, problemen thuis of een verslaving. Ook hebben veel jongeren taalachterstanden. Jongeren met persoonlijke problemen hebben een hoger risico op uitval, daarom is het belangrijk tijdig actie te ondernemen¹⁵.

1.1 Verbeteren van het contact tussen student en school

Al wanneer jongeren zich oriënteren op een mbo-opleiding is open informatie-uitwisseling tussen het mbo en het voorliggende onderwijs van belang om op het mbo de juiste begeleiding en ondersteuning te kunnen bieden. Uit de recente Monitor passend onderwijs in het mbo, die u als bijlage bij dit plan vindt¹⁶, blijkt dat één op de drie (aankomend) studenten informatie op het gebied van extra ondersteuning niet kan vinden. Nog niet altijd communiceren opleidingen duidelijk over het ondersteuningsaanbod en (aankomend) studenten weten niet altijd waar ze met hun vragen terecht kunnen. Ik zie veel docenten en begeleiders met veel kennis en een enorme motivatie passende begeleiding bieden aan studenten, maar ik zie ook nog veel verschillen daarin.

¹¹ ROA (2018) Uitval zonder diploma: aanleiding, kansen en toekomstintenties

¹² Van de mbo-studenten die voortijdig uitvallen keert ongeveer 20% na een jaar terug in het onderwijs (dashboard vsv DUO) Na 5 jaar is dit ongeveer 40% (SEO, Monitor Aanpak Jeugdwerkloosheid).

¹³ De quotes komen uit interviews met jongeren die voortijdig schoolverlater werden.

¹⁴ <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2023/30/voortijdig-schoolverlaters-2020-2022>

¹⁵ KBA Nijmegen (2021) Geoorloofd verzuim in het mbo

¹⁶ KBA Nijmegen, ECBO en ResearchNed (2023) Monitor passend onderwijs in het mbo

Acties

- Samen met het ECIO¹⁷ en de MBO Raad breng ik scholen bij elkaar om de informatievoorziening over het ondersteuningsaanbod te verbeteren.
- Met partners werk ik aan een handreiking voor docenten, zodat kennis over de ondersteuningsmogelijkheden voor jongeren breder gedeeld wordt.
- Ik laat onderzoek doen naar de toerusting en ondersteuning die docenten in het mbo nodig hebben om studenten met een ondersteuningsbehoefte goed te kunnen begeleiden.

Ik neem deze acties op in de Verbeteragenda passend onderwijs mbo. In de voortgangsrapportage van de Verbeteragenda, die ik voor het aankomende kerstreces naar uw Kamer zal sturen, neem ik u verder mee in de voortgang op passend onderwijs en zal ik ingaan op andere conclusies uit de genoemde Monitor passend onderwijs.

1.2 Aanwezigheidsaanpak 18-plus

In 2015 zijn landelijke afspraken gemaakt over de aanpak van (ongeoorloofd) verzuim van jongeren ouder dan 18 jaar¹⁸. Ik wil komen tot een bredere aanwezigheidsaanpak 18-plus waarin mbo-scholen ook bij geoorloofd verzuim en andere signalen tijdig handelen. Het doel is dat jongeren gezien worden en zoveel mogelijk deelnemen aan het onderwijs. Mbo-scholen werken hierin samen met Doorstroompunten, gemeenten en de jeugd(gezondheids)zorg.

Actie

- Ik werk toe naar landelijke afspraken over een aangescherpte aanwezigheidsaanpak 18-plus voor schooljaar 2024–2025 en werk daarin nauw samen met partners als de MBO Raad en Ingrado.

Preventieve aanpak door doorstroomcoaches

Het mbo is als eerste verantwoordelijk om verzuim te voorkomen en let daarbij ook op andere signalen. Wanneer de acties van school niet in voldoende mate leiden tot aanwezigheid op school, wordt de doorstroomcoach ingeschakeld. In veel regio's, zoals regio Zuid-Holland Noord, is aan de domeinen van het mbo een vaste doorstroomcoach van het Doorstroompunt verbonden. Die is regelmatig fysiek aanwezig op de school, stemt af met het mbo en gaat indien nodig in gesprek. De doorstroomcoach gaat dan samen met de student en anderen zoals ouders, de studieloopbaanbegeleider of hulpverlening op zoek naar oplossingen om het verzuim te stoppen en aanwezigheid te stimuleren. Jongeren die ondanks alle inspanning stoppen met school, blijven in beeld bij het Doorstroompunt. Ook in de jaren daarna wordt contact gehouden. Het belangrijkste doel van deze benadering is zo preventief mogelijk passende begeleiding aanbieden. De doorstroomcoach gaat samen met het netwerk voor elke jongere op zoek naar mogelijkheden. Dit kan terugkeer naar onderwijs zijn, maar soms is werk of hulpverlening logischer.

¹⁷ Het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs, zie www.ecio.nl

¹⁸ https://ingrado.nl/media/files/kennisbank/aanwezigheid_in_het_onderwijs/verzuim_18_plus/praktijk_en_instrumenten/We%20missen%20je%2C%20visie%20en%20richtlijn.pdf

Ik onderzoek in aanloop naar de aangescherpte afspraken de maatschappelijke kosten en baten van een aanwezigheidsaanpak 18-plus en deel de uitkomsten in gezamenlijke kennissessies. Bij de aanwezigheidsaanpak 18-plus wordt de verbinding gemaakt met het «wetsvoorstel terugdringen verzuim» voor jongeren onder de 18 jaar¹⁹.

1.3 Hulp in de school

Wanneer persoonlijke problematiek je schoolloopbaan in de weg staat, is soms de inzet van externe hulpverlening nodig. Vanuit de Verbeteragenda passend onderwijs mbo werk ik aan de versterking van de samenwerking tussen het mbo en de jeugdhulp en volwassenenzorg²⁰. En in de Werkagenda MBO is opgenomen dat de MBO Raad, de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO) en de VNG samen een voorstel uitwerken op basis waarvan gemeenten en mbo-scholen in de regio duurzame afspraken maken over welke ondersteuning door externe zorgpartijen wordt geleverd aan studenten binnen en buiten de school. Ik wil ook dat «hulp in de school» de norm wordt op elke mbo-school. Het helpt enorm als hulp van externe partijen dichtbij en het liefst op school herkenbaar is voor jongeren, zodat zij tijdig ondersteuning krijgen en een lagere drempel ervaren om extra hulp in te schakelen.

Actie

- Ik wil dat «hulp in de school» vanaf studiejaar 2025–2026 onderdeel wordt van de nieuwe regionale programma's. Hiervoor kunnen regio's middelen gebruiken uit de regeling voor de nieuwe regionale programma's.

In sommige regio's staan scholen nog aan het begin van deze ontwikkeling, andere zijn al ver. In Friesland is De School als Werkplaats inmiddels breed ingezet. De werkwijze is er ooit ontstaan vanuit het regionale vsv-programma.

2. Extra begeleiding voor jongeren met een hoge kans op uitval

«Zorg voor alternatieve toetsen als iemand er meer moeite mee heeft. Of laat iemand toetsen eerder maken voor bepaalde vakken, zodat je meer tijd hebt voor de lastige vakken.»

Scholen hebben een belangrijke taak om zo passend mogelijk onderwijs te bieden aan studenten met een extra ondersteuningsbehoefte. Hierdoor is het onderwijs over het algemeen toegankelijk voor jongeren die om wat voor reden dan ook extra ondersteuning nodig hebben²¹. Toch zien we dat sommige groepen studenten bovengemiddeld vaak uitvallen: mbo-2 studenten, oud vso-leerlingen in het mbo, studenten in het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) en anderstalige studenten. Om de uitval bij deze groepen terug te dringen zetten we in op onderstaande aanvullende acties.

¹⁹ Zie de kamerbrief «Samen de schouders onder passend onderwijs», Kamerstuk 31 497, nr. 448

²⁰ Zie ter inspiratie NJi (2022) Mbo-student centraal, samenwerken voor een succesvolle en kansrijke toekomst.

²¹ KBA Nijmegen, ECBO en ResearchNed (2023) Monitor passend onderwijs in het mbo

2.1 Uitval op mbo-2

De uitval van studenten op mbo-2 is structureel te hoog. Zo valt 40% van de mbo-2 studenten gedurende de schoolloopbaan ongediplomeerd uit²². Mbo-scholen ontvangen vanuit de Werkagenda MBO structureel extra middelen voor mbo-2, oplopend tot € 150 mln. per jaar. Hiermee kunnen zij intensievere begeleiding bieden waar nodig, de groepsgrootte verkleinen of effectief gebleken coronamaatregelen voortzetten. Bij het inrichten hiervan kunnen zij gebruik maken van de lessen die de Inspectie van het Onderwijs heeft getrokken uit succesvolle mbo-2 opleidingen²³.

Actie

- OCW stelt met extra middelen mbo-scholen in staat om de begeleiding voor mbo-2 studenten structureel op orde te brengen.

2.2 Oud vso-leerlingen in het mbo

Van de leerlingen afkomstig van het vso valt 60% ongediplomeerd uit op mbo entree en mbo-2²⁴. Naar aanleiding van de motie van de leden Westerveld en Kwint²⁵ is er onderzoek uitgevoerd naar de overstap van jongeren uit het vso naar het mbo²⁶. In het commissiedebat mbo van 13 september 2023 heb ik toegezegd dat ik in dit actieplan in ga op dit vraagstuk. Uit het onderzoek blijkt dat de begeleiding van oud vso-leerlingen erg verschilt tussen mbo-scholen en tussen opleidingen. Ook blijkt dat het vso en het mbo elkaars manier van werken nog onvoldoende kennen. Verder is vaak onvoldoende duidelijk welke ondersteuning de voormalig vso-leerling nodig heeft. Diverse regio's ondernemen initiatieven om vso-leerlingen beter te begeleiden. Een voorbeeld hiervan zijn overstapcoaches die jongeren voor, tijdens en na de overstap helpen.

Overstapcoach voor vso-leerlingen in regio Zuid-Holland oost

In regio Zuid-Holland oost is als onderdeel van het regionale vsv-programma al enkele jaren een overstapcoach actief voor jongeren die overstappen van het pro en het vso naar het mbo. Die overstap is kwetsbaar en uitdagingen verschillen per school en per leerling. De overstapcoach maakt op het vso al kennis met de leerlingen die gaan overstappen. De coach zorgt dat leerlingen een goed beeld krijgen van het mbo, waar de jongeren ook nog extra begeleid worden als dat nodig is. Verder is er warm contact met de jongeren en hun mentoren, dat is cruciaal in een succesvolle overstap. De overstapcoach neemt niet de taken van het onderwijs over, maar zorgt met betrokkenen dat aan alle voorwaarden voor een succesvolle overstap zoveel mogelijk wordt voldaan.

Acties

- Ik wil dat afspraken over de begeleiding van oud vso-leerlingen in de overstap naar het mbo onderdeel worden in de nieuwe regionale programma's, naar verwachting bij de start van schooljaar 2025/2026.

²² Inspectie van het Onderwijs (2023), staat van het onderwijs (bijlage bij Kamerstuk 36 200 VIII, nr. 221)

²³ Inspectie van het Onderwijs (2020) effectief mbo-2, samenwerkend resultaat behalen (bijlage bij Kamerstuk 35 570 VIII, nr. 216)

²⁴ Inspectie van het Onderwijs (2023), staat van het onderwijs, technisch rapport p.40 (bijlage bij Kamerstuk 36 200 VIII, nr. 221)

²⁵ Kamerstuk 35 830 VIII nr.18

²⁶ Regioplan (2023) De overstap van vso naar mbo

Daarbij moet worden beschreven op welke persoonlijke begeleiding jongeren kunnen rekenen.

- OCW onderzoekt de effectiviteit van lopende initiatieven in de overstap van vso naar mbo en verspreidt deze kennis door gezamenlijke sessies te organiseren, in samenwerking met Ingrado, de MBO Raad en de sectorraad Gespecialiseerd Onderwijs.

2.3 Anderstalige studenten

Voor studenten met een anderstalige achtergrond²⁷ is het vaak extra moeilijk om aan de taaleisen in het mbo te voldoen. Het is aannemelijk dat hun achterstand in de beheersing van het Nederlands zorgt dat zij eerder uitvallen. Of dat zij niet verder komen dan mbo-entree, ondanks capaciteiten mbo-2, -3 of -4. Door toenemende migratie groeit deze groep studenten in het mbo. Scholen doen al veel goeds voor deze jongeren, maar lopen ook tegen uitdagingen aan. Onduidelijk is welke aanvullende voorzieningen er nodig en mogelijk zijn in het onderwijs aan nieuwkomers.

Actie

- In december 2023 stuur ik samen met de Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs uw Kamer een brief met de contouren en de planning van de toekomstverkenning over het nieuwkomersonderwijs in Nederland voor het basis- en voortgezet onderwijs en het mbo.²⁸

2.4 Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo)

Het vavo biedt (delen van) een vmbo tl-, havo- of vwo-opleidingen aan verschillende doelgroepen zoals nieuwkomers, laatbloeiers, stapelaars en profielwisselaars. Veel van deze jongeren hebben een verleden van verzuim en persoonlijke problematiek. De uitval is met 30% op het vmbo en 11% op de havo relatief hoog²⁹.

Acties

- Per schooljaar 2023/2024 zijn door het kabinet middelen beschikbaar gesteld voor reiskostenvergoeding voor vavo-studenten. De drempel voor studenten om op het vavo alsnog een startkwalificatie te halen wordt hierdoor verlaagd.
- OCW doet een nadere verkenning naar de hoge uitval op het vavo en mogelijke aanvullende maatregelen om dit tegen te gaan. Hierin wordt samengewerkt met het landelijke Vavo-netwerk.

3 Betere oriëntatie en soepeler doorstroom

«Het liefst zou ik op de middelbare school al stage lopen bij wat je misschien wil worden om een realistisch beeld te krijgen.»

«Deze opleiding had geen instroom in februari. Ik kon pas het volgend schooljaar in september met mijn opleiding starten.»

²⁷ studenten voor wie het Nederlands niet de moedertaal is

²⁸ Toezegging Kamerdebat mbo 13 september 2023, nr. TZ20202307-016 (Kamerstuk 31 524, nr. 576)

²⁹ Bron: dashboard voortijdig schoolverlaten

Een mismatch tussen de opleiding en de verwachtingen van de student is nog steeds de belangrijkste reden voor voortijdige uitval³⁰, ondanks diverse investeringen in LOB door zowel het voortgezet onderwijs (vo) als het mbo de afgelopen jaren³¹. Veel mbo-opleidingen bieden nog weinig ruimte voor (her)oriëntatie. Door meer begeleiding in het studiekeuze-proces -met aandacht voor competenties, voorkeuren en arbeidsmarktperspectieven- zou volgens het rapport «Ongekend talent» de match voor bepaalde groepen studenten verbeterd kunnen worden³².

3.1 Versterken LOB

Met de in de Werkagenda MBO aangekondigde investering in LOB maken meer studenten een weloverwogen keuze voor een opleiding richting een kansrijk beroep. Mbo-scholen kunnen investeren in meer personeel voor het organiseren van effectieve oriënterende bedrijfsbezoeken en het begeleiden van studenten tijdens de studie en bij de stagekeuze. Ook kunnen zij de LOB-deskundigheid van loopbaanbegeleiders en docenten met LOB-taken verbeteren. Om vsv terug te dringen is ook de samenwerking met het vo van belang. De subsidieregeling «Versterking aansluiting beroepsonderwijskolom» is bedoeld om de aansluiting tussen vmbo en mbo en mbo en hbo te verbeteren.

Acties

- OCW investeert in de jaren 2023 tot en met 2027 jaarlijks € 33 mln. in de verbetering en versterking van LOB in het mbo³³.
- OCW investeert in totaal € 150 mln. in de verbetering van de aansluiting tussen vmbo en mbo en tussen mbo en hbo met de «Subsidieregeling «versterking aansluiting beroepsonderwijskolom»».
- Ik monitor in welke mate deze investeringen bijdragen aan het voorkomen van vsv.

Carrière Coach van JINC³⁴

Zelfs als je veel rolmodellen hebt in je omgeving die met je meedenken, is het lastig om een passende vervolgopleiding te kiezen. Laat staan als je het met minder steun moet doen, zoals veel vmbo'ers uit wijken met een sociaaleconomische achterstand. Met het project Carrière Coach geeft JINC deze leerlingen een rolmodel. Een professional uit het bedrijfsleven gaat vier keer per jaar met jongeren in gesprek over hun toekomst. Deze coach denkt mee, stimuleert en probeert uit te vinden waar de jongeren goed in zijn. Die worden zo extra begeleid bij het kiezen van een passende vervolgopleiding.

3.2 (Her)oriëntatieprogramma's

Een oriëntatieprogramma in het mbo kan hen helpen bij het maken van een passende studiekeuze. Studenten krijgen hierin inzicht in hun capaciteiten en interesses, het opleidingsaanbod en de bijbehorende beroepspraktijk.

³⁰ ROA (2022) Uitval zonder diploma. Aanleiding, kansen en toekomstintenties 2021

³¹ Er zijn diverse LOB-handreikingen, monitors, kwaliteitsagenda's en overzichten van praktijkvoorbeelden die ontsloten worden via het Expertisepunt LOB www.expertisepuntlob.nl.

³² Rijksoverheid (2020) Ongekend Talent. Talenten benutten op de arbeidsmarkt. Brede maatschappelijke heroverweging, blz. 36 (bijlage bij Kamerstuk 32 359, nr. 4)

³³ via de «Tijdelijke regeling aanvullende bekostiging LOB mbo 2023»

³⁴ Dit is een van vele voorbeelden van versterking van LOB. Zie voor meer voorbeelden: <https://www.expertisepuntlob.nl/tools/lob-methoden>. JINC is een non-profitorganisatie die met verschillende projecten jongeren van 8–16 jaar ondersteunt in hun ontwikkeling van school naar werk.

Acties

- Ik streef ernaar eind 2023 via een beleidsregel verder uit te leggen hoe mbo-instellingen binnen bestaande wettelijke kaders oriëntatieprogramma's kunnen vormgeven.
- Zoals opgenomen in de Werkagenda MBO is er in 2023 € 7 mln. beschikbaar voor oriëntatieprogramma's in het mbo. In 2024 t/m 2028 is dat jaarlijks € 14 mln. Ik monitor in welke mate oriëntatieprogramma's in het mbo bijdragen aan het voorkomen van vsv en zorg ik dat mbo-scholen van elkaar kunnen leren.

3.3 Veranderen van opleiding beter mogelijk maken: meerdere instroommomenten in het mbo

Niet iedereen kiest meteen de juiste opleiding. Als studenten na hun oriëntatieprogramma of wanneer ze zijn vastgelopen in een opleiding snel aan een nieuwe opleiding kunnen beginnen, voorkomt dit vsv. Slechts 20% van de vsv'ers die weer starten met een opleiding doen dit tussentijds.³⁵ Scholen vinden het organiseren van meerdere instroommomenten een uitdaging omdat er bijvoorbeeld niet voldoende studenten zijn om een nieuwe klas te starten en instroom binnen bestaande groepen niet altijd mogelijk is. Ook geven zij aan dat de ondersteuningsbehoefte van tussentijdse instromers groter kan zijn.

Actie

- Ik verken met mbo-scholen die op dit moment meerdere instroommomenten aanbieden de effecten, succesfactoren en uitdagingen en verspreid de resultaten onder mbo-scholen.

4. Aantrekkelijker onderwijs voor jongeren die willen werken

«Het lukt me niet goed via school, ik leer liever via andere dingen. Leren in de praktijk zou veel beter voor mij werken, praktijkgericht de vakken krijgen.»

Voor veel jongeren is voltijds onderwijs in de klas niet het meest passend. Veel jongeren willen leren in de praktijk, waarbij werken in een betaalde baan wordt gecombineerd met het volgen van een opleiding. De beroepsbegeleidende leerweg (verder: bbl) is de bekendste vorm, maar ook de combinatie van de beroepsopleidende leerweg (verder: bol) met de bbl laat positieve ervaringen zien. Jongeren die (nog) geen volledige opleiding kunnen volgen, kunnen delen van opleidingen volgen. Deze mogelijkheden dienen versterkt te worden.

4.1 Meer jongeren in de bbl of gecombineerde leerweg

In de Werkagenda MBO is een bbl-offensief aangekondigd om te zorgen dat 35% van de mbo-studenten een bbl-traject volgt. Mbo-scholen kunnen opleidingen ook aanbieden als combinatie van de bol en de bbl. De eindrapportage van het experiment «beroepsopleiding gecombineerde leerwegen bol-bbl»³⁶ laat positieve ervaringen zien met deze combinatie. Om scholen hierin te ondersteunen, is in samenwerking met de MBO Raad een handreiking ontwikkeld³⁷.

³⁵ DUO (2023) analyse reguliere en tussentijdse instroom vsv'ers (niet openbaar).

³⁶ 2B MBO (2022) Evaluatie experiment «beroepsopleiding gecombineerde leerwegen bol-bbl» (GLBB), meting 2021 (bijlage bij Kamerstuk 31 524, nr. 561)

³⁷ <https://onderwijsenexaminering.nl/publicaties/handreiking-gecombineerde-leerwegen-bol-bbl/>

Acties

- Ik ben bezig met het uitwerken van het bbl-offensief. Onderdeel hiervan is dat bbl-trajecten worden gepromoot bij leerbedrijven, waardoor het aanbod van door bedrijven beschikbaar gestelde leerbanen groeit. Dit biedt veel kansen, ook voor (potentiële) vsv'ers. Samen met partners wil ik de mogelijkheden van de bbl beter onder de aandacht brengen van studiekeizers en hun ouders.
- De bekendheid en het gebruik van de «Handreiking gecombineerde leerwegen bol-bbl» worden in samenwerking met de MBO Raad gestimuleerd.

4.2 Afspraken met werkgevers over ongediplomeerde jonge werknemers

Teveel jongeren gaan ongediplomeerd aan het werk³⁸. Tegen deze «groenpluk» moet meer gedaan worden. Dit vereist actie op landelijk én regionaal niveau. Ik zie al verschillende inspirerende voorbeelden van bedrijven, zoals Albert Heijn (zie kader hieronder), het behalen van een mbo-diploma op de McDonalds Academy en de mbo-opleiding Veiligheid & Vakmanschap (VeVa) van Defensie³⁹.

Versterking van praktijkleren bij Albert Heijn

Bij supermarkten werken relatief veel jongeren die hun school niet hebben afgemaakt. Albert Heijn werkt samen met ROC Tilburg en SBB⁴⁰ aan het bevorderen van praktijkleren. Albert Heijn gaat met alle eigen winkels de positie als leerbedrijf versterken. Dat helpt reguliere mbo-studenten die op zoek zijn naar een stage of leerbaan, maar ook schoolverlaters en andere medewerkers die zich willen bijscholen op de werkvloer. Sinds 2022 verzorgt ROC Tilburg bij Albert Heijn een bbl-opleiding mbo-4. De inhoud van die opleiding is samengesteld uit het kwalificatiedossier van de opleiding Retail. Vanaf 2023 is deze werkwijze ook ontwikkeld voor mbo-2, en -3.

Acties

- Eerdere afspraken over het opleiden via de bbl van ongediplomeerde jonge werkenden, zodat zij alsnog een mbo-diploma ontvangen, krijgen een krachtig vervolg. Ik ga in gesprek met werkgevers en andere betrokken partijen en wil landelijke afspraken maken voor tenminste zes sectoren of organisaties.
- Ik wil dat deze afspraken een vertaling krijgen in de regio's. De partners van de nieuwe regionale programma's gaan dan het gesprek aan met werkgevers over opleiden van ongediplomeerde jonge werkenden⁴¹. Hierbij kan het ook gaan om het benutten van de mogelijkheden van mbo-certificaten, praktijkverklaringen of ontwikkelpaden (zie onder 4.3).

³⁸ Voor 9% van de vsv'ers was aan het werk zijn of gaan de belangrijkste reden van schooluitval en op mbo entree en mbo-2 waren de percentages hoger met respectievelijk 17% en 12%. Bron: ROA (2022) Uitval zonder diploma: aanleiding, kansen en toekomstintenties.

³⁹ Ingrado brengt deze opleidingsroute onder de aandacht van hun leden, zodat doorstroomcoaches jongeren beter kunnen informeren over de kansen die Defensie in samenwerking met het mbo biedt.

⁴⁰ Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven, zie www.s-bb.nl

⁴¹ Doorstroompunten kunnen inzien bij welke werkgevers (oud)-vsv'ers werken.

4.3 Praktijkleren als het halen van een startkwalificatie niet meteen lukt

Als het niet lukt om een volledige (bbl)-opleiding te volgen, dan is het mogelijk in de niet-bekostigde derde leerweg⁴² een arbeidsmarktrelevant onderdeel te volgen dat kan worden afgesloten met een erkend mbo-certificaat. Is er geen certificaat aan dat onderdeel verbonden of is dat te hoog gegrepen, dan kan het volgen van alleen een praktijkdeel een oplossing bieden, waarbij een praktijkverklaring wordt verstrekt met vermelding van de in het leerbedrijf geleerde werkprocessen uit het mbo. Recent onderzoek⁴³ toont aan dat deze vaak minder bekende soorten praktijkleren nog onvoldoende worden benut, terwijl het effect groot kan zijn voor een gevarieerde doelgroep⁴⁴. Praktijkleren biedt ook mogelijkheden om stapsgewijs meer mensen te scholen voor werk in tekortsectoren. SZW, OCW en SBB ontwikkelen daartoe ontwikkelpaden in samenwerking met de betreffende brancheorganisaties.

Ontwikkelpaden voor tekortsectoren

Een ontwikkelpad beschrijft hoe een (beoogd) werknemer zich stapsgewijs via verschillende functies kan ontwikkelen tot een volledig gekwalificeerde beroepskracht. Het kan gaan om bestaande functies of nog te creëren tussenfuncties, die de branche ook toegankelijker maken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Aan de functies uit het ontwikkelpad worden (delen van) mbo-opleidingen gekoppeld, die geheel of grotendeels in de praktijk kunnen worden gevolgd. Zo ontstaat een sectorale leerlijn praktijkleren in het mbo, die toegankelijk is voor diverse doelgroepen onder werkenden en schoolverlaters.

Actie

- Ik wil dat regio's in de nieuwe regionale programma's afspraken opnemen over het in beeld brengen van de regionale mogelijkheden van certificaten, praktijkleren en loopbaanpaden en hoe die worden ingezet in de begeleiding van jongeren.

Bij het stimuleren van de diverse vormen van praktijkleren binnen de kwalificatiestructuur van het mbo kunnen ook de mogelijkheden van private mbo-instellingen betrokken worden.

4.4 Stages en leerbanen beter betalen

Om ongediplomeerde uitstroom tegen te gaan moeten financiële prikkels om de opleiding te verruilen voor werk worden verkleind. Een passende vergoeding voor stages en bbl-banen helpt daarbij.

Actie

- In het Stagepact mbo is afgesproken dat alle mbo-studenten een passende stagevergoeding krijgen. Sectoren worden gestimuleerd om

⁴² Zowel ROC's, beroepscolleges als niet-bekostigde mbo-instellingen kunnen een opleiding in de derde leerweg uitvoeren. Zij ontvangen hiervoor geen bekostiging van OCW. Voor een opleiding in de derde leerweg is de regelgeving voor de urennorm of de studieduur niet van toepassing. In de derde leerweg kunnen jongeren niet alleen een mbo-diploma halen, maar hebben zij ook de mogelijkheid alleen een afzonderlijk onderdeel van een mbo-opleiding te volgen en dat af te ronden met een mbo-certificaat of mbo-verklaring.

⁴³ KBA Nijmegen (2023) Praktijkleren met praktijkverklaring bij sociale ontwikkelbedrijven

⁴⁴ zoals nieuwkomers, jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt, zij-instromers, jongeren in de uitkering, niet-uitkeringsgerechtigde jongeren en jongeren met een achtergrond in het pro, het vso of de entree.

dit voor alle bol-studenten op te nemen in de cao. In het vierde kwartaal van 2023 stuur ik u de eerste monitor. Voor bbl'ers is in het Stagepact mbo afgesproken dat zij een leer-arbeidscontract en bijbehorende vergoeding krijgen.

4.5 Leven lang ontwikkelen voor voortijdig schoolverlaters

Met ruimere mogelijkheden om werken te combineren met het volgen van een mbo-opleiding, blijft het behalen van een startkwalificatie binnen bereik van jongeren die er niet in zijn geslaagd om dit tijdens hun reguliere onderwijsloopbaan te realiseren. De maatregelen die door het kabinet zijn ingezet ter stimulering van een leven lang ontwikkelen⁴⁵, zijn daarom ook relevant voor voortijdig schoolverlaters. Het kabinet zal naar verwachting in het najaar van 2023 uw Kamer informeren over de actuele stand van zaken ten aanzien van deze maatregelen.

5. Betere begeleiding naar werk voor jongeren met en zonder diploma

Met name vsv'ers en jongeren uit het praktijkonderwijs, het vso, mbo entree en bol-2 opleidingen komen minder makkelijk aan werk. Om kansengelijkheid te vergroten is als onderdeel van de Werkagenda MBO het wetsvoorstel «van school naar duurzaam werk» aangekondigd, dat naar verwachting in het tweede kwartaal van 2024 aan uw Kamer kan worden aangeboden. In het voorstel gaan mbo-scholen extra loopbaanbegeleiding bieden in de laatste fase van de opleiding tot een jaar na diplomering aan studenten die dit nodig hebben en wordt de leeftijd van de doelgroep van de Doorstroompunten verhoogd van 23 naar 27 jaar. Alle niet-schoolgaande jongeren zonder startkwalificatie blijven dan tot 27 jaar in beeld en worden begeleid terug naar school of naar werk. Ook krijgen gemeenten een rol bij het ondersteunen naar werk. De ondersteuning van de gemeente kan al starten tijdens de schoolperiode. De genoemde partijen gaan intensief met elkaar samenwerking bij de uitvoering van hun taken en bij de totstandkoming en uitvoering van de nieuwe regionale programma's.

Acties

- In het wetsvoorstel van school naar duurzaam werk wil ik opnemen dat scholen, het Doorstroompunt en de centrumgemeente van de arbeidsmarktregio samenwerken bij het op te stellen regionale programma.
- Onderzoeksbureau De Beleidsonderzoekers levert begin 2024 een onderzoek op naar de effecten van de verschillen in regio-indeling tussen Doorstroompunt-regio's en arbeidsmarktregio's.

6. Faciliteren van en sturen op samenwerking in de regio

Ik waardeer enorm de inzet van alle betrokkenen in de regio, die met hart en ziel bijdragen aan het bestrijden van vsv en het begeleiden van jongeren naar een kansrijke toekomst. Het terugdringen van vsv is een gezamenlijke opgave van OCW en de regio's, waarin OCW samen met de regio's optrekt en we samen zoeken naar mogelijkheden om de aanpak te verbeteren. Hierin neem ik ook mijn verantwoordelijkheid en ik wil meer doen om de regio te faciliteren. Zo wil ik regio's ondersteunen in het maken van hun regionale analyse die de basis is voor de nieuwe regionale programma's. Ook ondersteun ik, samen met landelijke partners, bij het versterken van de samenwerking rond de regionale programma's. Ik wil

⁴⁵ Kamerstuk 30 012, nr. 147

goede voorbeelden verspreiden en kennissessies organiseren zodat we met elkaar zicht krijgen op effectieve interventies en de wijze waarop je die in de praktijk organiseert. Ik zet daarvoor meerjarig onderzoek uit naar bewezen effectieve interventies op de belangrijkste thema's in het vsv-beleid⁴⁶. Regio's worden verder gefaciliteerd met actuele data over jongeren zonder startkwalificatie. Daarbij verstrek ik niet alleen de gegevensleveringen over nieuwe vsv'ers⁴⁷, maar bied ook inzicht in de regionale cijfers over jongeren tot 27 jaar en hun positie in het onderwijs of de arbeidsmarkt. Zo kunnen regio's nog beter inspelen op de regionale uitdagingen en maximale ontwikkelkansen bieden aan jongeren.

Acties

- OCW faciliteert regio's bij de totstandkoming van het regionale programma en zorgt voor actuele data.
- Ik zet meerjarig onderzoek uit naar bewezen effectieve interventies op de belangrijke thema's in het vsv-beleid en verspreid goede voorbeelden.

Kansrijk Ondersteunen in Twente

Het regionale vsv-programma De Twentse Belofte onderzoekt de schoolhistorie in het vo van jongeren die voortijdig schoolverlaten in het mbo. Het programma «Kansrijk Ondersteunen» is opgezet samen met vo-scholen die zijn opgevallen in dit onderzoek, omdat ze bovengemiddeld veel leerlingen afleveren die op het mbo uitvallen. Betrokkenen analyseren gezamenlijk elkaars data en de waarnemingen op het niveau van de school, de klas en het kind. Betrokken partners zijn professionals zoals de kwaliteitsmedewerker van de school, de intern begeleider, schoolwijkcoach, schooladviseur Jeugdgezondheidszorg (JGZ), jeugdarts, leerplichtambtenaar, wijkagent, jongerenwerker, medewerker van het samenwerkingsverband, de beleidsmedewerker van de gemeente en de locatiedirecteur. De analyse gaat bijvoorbeeld over opvallend jeugdzorggebruik, de hoeveelheid incidenten, opvallende klassen (die docenten liever mijden) of vakken waar de aanwezigheid onder de maat is. Met dezelfde partners worden interventies op maat afgesproken, zoals een kast met ontbijtspullen, een jongerenwerker in een klas waar veel nieuwe leerlingen instromen of de aanwezigheid van een leerplichtambtenaar en medewerker JGZ in de school. De interventies worden gevolgd op hun effect.

Aanvullend op de genoemde ondersteuning zal OCW actiever dan voorheen het gesprek voeren met de afzonderlijke regio's over de effectiviteit van de nieuwe regionale programma's. Hierin werkt OCW samen met landelijke partijen, zoals de MBO Raad en Ingrado, met jongeren, experts uit het veld en de wetenschap. Daarbij bespreken en benutten we de mogelijkheden om van elkaar te leren en eventueel bij te sturen.

Acties

- OCW denkt actief mee en gaat in gesprek met regio's over de effectiviteit van de nieuwe regionale programma's.

⁴⁶ Het gaat om thema's als aanwezigheid, hulp in de school en vso-mbo. Resultaten deel ik, bijvoorbeeld via Ingrado of de databank met goede voorbeelden van het NJi, zie <https://www.nji.nl/interventies>

⁴⁷ Op het dashboard van DUO staan alle vsv-cijfers uitgesplitst naar school, niveau, gemeente, regio etc: <https://informatieproducten.duo.rijkscloud.nl/public/dashboardvsvopen/>

- Uw Kamer wordt jaarlijks rond maart 2024 geïnformeerd over de voortgang van dit actieplan en de ontwikkeling van het aantal nieuwe vsv'ers en jongeren zonder school en werk.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
R.H. Dijkgraaf